וְהָכָא – וכאן בברייתא, בְּדִין הִדְּיָנָר אם צריך שיהא דווקא מְמַצְרֵךְ עֲלֵי, קָמִיפַּלְגֵי – נחלקו תנא קמא ורבי שמעון, מַר – תנא קמא סָבַר, מְצָרֵךְ עֲלֵי, אִין – שדווקא אם ה'מותר דינר' הוא מקרקע נוטלים בני הראשונה כתובת בנין דכרין, אבל אם המותר הוא מְמַטַּלְטְלֵי, לָא יטלו כתובת בנין דכרין. וּמַר – רבי שמעון סָבַר, שַׁאֲפִילּוּ כשאותו דינר הוא מְמַטַּלְטְלֵי נוטלים בני הראשונה כתובת בנין דכרין.

הגמרא דוחה ביאור זה: וּמִי מָצִית אָמְרַתְּ הָכִי – וכי אפשר לומר כן, וְהָתְנַן במשנה להלן, בענין אדם שנשא שתי נשים ומתו שתיהן בחייו ואחר כך מת הוא, ובאים בניהן לירש כתובת בנין דכרין, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֲפִילּוּ יֵשׁ שָׁם נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרָיוּת [–מטלטלים], אֵינָן כָּלוּם להחשב כ'מותר דינר', עַד שֶׁיְּהֵא שָׁם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרָיוּת [–קרקעות] יָתֵר עַל שְׁתֵּי כְּתוּבּוֹת דִּינָר. הרי מפורש ממשנה זו להיפך, שלרבי שמעון צריך שיהיה ה'מותר דינר' דווקא מקרקע.

אֶלָּא צריך לפרש שהָכָא – כאן בברייתא, בְּדִינָר מְשַׁעְבְּדֵי קָמִיפַּלְגֵי – נחלקו תנא קמא ורבי שמעון האם קרקע בשווי דינר המשועבדת לבעל חוב נחשבת 'מותר'. מַר – תנא קמא סָבַר, מִבְּנֵי חוֹרִין, אִין – שדווקא כשאותו מותר דינר הוא מקרקע שאינה משועבדת נוהג הדין של כתובת בנין דכרין, אבל אם ה'מותר דינר' הוא מְמַשַּׁעְבְּדֵי, לָא תיקנו חכמים כתובת בנין דכרין. וּמַר – רבי שמעון סָבַר, שַׁאֲפִילּוּ כשאותו מותר דינר הוא מְמַשַּׁעְבְּדֵי, נוהג דין כתובת בנין דכרין.

הגמרא דוחה גם פירוש זה: אִי הָכִי – אם כן, שהברייתא עוסקת באופן שיש 'מותר דינר' אלא שהוא משועבד, מדוע אומרת הברייתא רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר, שמשמע שדברי תנא קמא הם באופן שאין מותר דינר, והלא מדובר בברייתא באופן שיש מותר דינר, ותנא קמא הצריך דווקא דינר שאינו משועבד, ורבי שמעון מיקל שאף דינר משועבד נחשב ל'מותר דינר', ואם כן, 'בֵּינָן שֶׁיֵּשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר' מִיבָּעֵי לֵיהּ – היתה הברייתא צריכה לומר כשמביאה את דעת רבי שמעון.

אֶלָּא צריך לפרש שבְּפָחוֹת מִדִּינָר קָמִיפַּלְגֵי – מחלוקתם היא האם גם פחות מדינר נעשה 'מותר' לצורך כתובת בנין דכרין. מַר – תנא קמא סָבַר, דווקא כשיש מותר בשיעור דִּינָר, אִין – נוהג דין כתובת בנין דכרין, אבל אם המותר פָּחוֹת מִדִּינָר, לָא תיקנו כתובת בנין דכרין, ורק בני השניה נוטלים כתובת אמם, וּמַר – רבי שמעון סָבַר, שַׁאֲפִילּוּ כשהמותר הוא פָּחוֹת מִדִּינָר, תיקנו חכמים שיטלו בני הראשונה כתובת בנין דכרין.

הגמרא דוחה גם פירוש זה: וְהָא רַבִּי שִׁמְעוֹן דִּינָר קָאָמַר – והרי רבי שמעון אמר בברייתא שיש צורך במותר דינר. מנסה הגמרא ליישב: וְכִי תֵּימָא אֵיפּוּךְ – ואם תאמר שיש להפוך את ההבנה הקודמת בברייתא, ונפרש שכוונת תנא קמא שאמר 'באין בניה של זו לאחר מיתה ונוטלין', היינו שבני הראשונה נוטלים כתובת בנין דכרין אף כשה'מותר' הוא פחות מדינר, ורבי שמעון סובר, שתיקנו כתובת בנין דכרין דווקא אם המותר הוא דינר שלם, אבל בפחות משיעור זה אין בני הראשונה נוטלים כתובת אמם, אי אפשר לפרש כן, שהרי תַּנָּא קַמָּא דְּמַתְנִיתִין נַמִּי דִּינָר קָאָמַר – גם תנא קמא במשנה להלן שהוא גם התנא קמא בברייתא אמר שיש צורך ב'דינר', הרי שאף תנא קמא שחולק על רבי שמעון מצריך דינר שלם כדי שתנהג כתובת בנין דכרין.

מסיקה הגמרא: אֶלָּא יש לפרש את המחלוקת בברייתא כִּי הָנָךְ תְּרֵי לִישָׁנֵאי קָמָאֵי – כשתי הלשונות שפירשה הגמרא לעיל, שהמחלוקת היא אם מטלטלין נעשים 'מותר', או שנחלקו במותר דינר המשועבד לבעל חוב, וְאֵיפּוּךְ – ויש להפוך את ההבנה במחלוקתם, שלתנא קמא אפילו אם הדינר הוא ממטלטלין או מנכסים משועבדים, הוא נחשב ל'מותר דינר', ולרבי שמעון ה'מותר דינר' צריך להיות דווקא מקרקע או מקרקע שאינה משועבדת.

הגמרא פוסקת הלכה בדינים שנידונו לעיל: אָמַר מַר זוּטְרָא מַשְׁמֵיהּ דְּרַב פָּפָּא, הִלְכְתָא – ההלכה היא, שאם מתו שתי נשיו של האדם אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ, יֵשׁ לָהֶן לבני הראשונה כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין, ואין חוששים שבני השניה יתקוטטו עמם. וְכן ההלכה שִׁבְתּוּבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ.

שואלת הגמרא: בְּשָׁלְמָא – מובן הדבר שצריך רב פפא להשמיענו גם את הדין השני בנוסף על הדין הראשון, שכן אִי אַשְׁמְעִינָן – אם היה משמיענו רק את הדין שבמתה אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ יֵשׁ לָהֶן כְּתוּבַּת בְּנִין דִּיכְרִין, וְלָא אַשְׁמְעִינָן – ולא היה משמיענו את הדין שִׁבְתּוּבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתַר לַחֲבֶרְתָּהּ, הֲוָה אָמִינָא – היינו יכולים לומר, שבאופן שמתו שתי נשיו אחת בחייו ואחת במותו, אִי אִיכָּא [–אם יש] מוֹתַר דִּינָר על ערך שתי הכתובות, אִין – אכן נוטלים בני הראשונה כתובת בנין דכרין, אבל אִי לָא נשאר דינר נוסף על ערך שתי הכתובות, לָא נוטלים בני הראשונה כלום, שאין כתובה נעשית מותר לחברתה. ומשום כך הוצרך להשמיענו גם את הדין שכתובה נעשית מותר לחברתה. אֶלָּא לִישְׁמְעִינָן – אולם רב פפא היה יכול להשמיענו רק את הדין שִׁבְתּוּבָּה נַעֲשֵׂית מוֹתָר לַחֲבֶרְתָּהּ, וַאֲנָא יָדַעְנָא – וממילא הייתי יודע, שהטעם שדין זה נצרך הוא מִשּׁוּם דְּאַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת בְּמוֹתוֹ יֵשׁ לָהֶן כְּתוּבַּת בְּנִין דִּכְרִין, ומדוע הוצרך להשמיענו במפורש שבמתה אחת בחייו ואחת במותו יש לבני הראשונה כתובת בנין דכרין.

משיבה הגמרא: אִי אַשְׁמְעִינָן הָכִי – אילו היה רב פפא משמיענו כך, הֲוָה אָמִינָא – היינו יכולים לומר שדין זה שכתובה נעשית מותר לחברתה הוא באופן זה, כְּגוֹן שֶׁנָּשָׂא שָׁלֹשׁ נָשִׁים וּמֵתוּ שְׁתַּיִם מהן בְּחַיָּיו, שבניהן יורשים כתובת בנין דכרין, וְאַחַת – והשלישית מתה, בְּמוֹתוֹ – לאחר מותו, וְהַדָּר דְּמָיְיתָא לְאַחַר מִיתָה – ואותה האשה שמתה לאחר מיתת הבעל יוֹלֶדֶת נְקֵבָה הִיא, וְלָאו בַּת יְרוּשָּׁה הִיא – ילדה בת, שאינה ראויה לרשת בנכסי אביה, ויורשת רק מאמה את הכתובה שנתחייב לה הבעל במיתתו, ובאופן זה אין שום חשש לקטטה בין בני שתי הנשים הראשונות לבת האשה השלישית, ובזה דווקא נתחדש שכתובה נעשית מותר לחברתה, והטעם, שכשפרעו לבתה של השלישית את כתובתה, נתקיימה בזה נחלה מדין תורה. אֲבָל באופן שיש חשש לקטטה, כגון שמתה אַחַת בְּחַיָּיו וְאַחַת מתה בְּמוֹתוֹ, וְהָא דְּלָאַחַר מִיתָה – וזאת שמתה לאחר מות הבעל יוֹלֶדֶת וָכָר הִיא – ילדה בן זכר הראוי לרשת בנכסי אביו, אִימָא לֵיחוּשׁ לְאִינְצוּיֵי – שמא נחשוש שנתינת הכתובה לבני האשה הראשונה תגרום לקטטה, ולכך לא יטלו בני הראשונה כתובת בנין דכרין, קָא מַשְׁמַע לָן – לכך הוצרך רב פפא להשמיענו את ההלכה הראשונה ללמד שגם באופן זה יש כתובת בנין דכרין, ולא חוששים לקטטה.

משנה

משנתינו עוסקת בתקנת כתובת בנין דכרין: מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וכתובתה של אחת מהן מרובה משל השניה, וּמֵתוּ הנשים, וְאַחַר כָּךְ מֵת הוא, ויתומים של בעלת הכתובה הגדולה מְבַקְּשִׁין ליטול כְּתוּבַּת אִמָּן, וְאֵין שָׁם בנכסים אֶלָּא כפי ערך שְׁתֵּי הַכְּתוּבּוֹת, הדין הוא שחוֹלְקִין בְּשָׁוֶה בכל הנכסים ואינם נוטלים כתובת בנין דכרין. אבל אִם הָיָה שָׁם מוֹתַר דִּינָר – דינר נוסף על ערך שתי הכתובות, אֵלּוּ נוֹטְלִים כשיעור הכתוב בִּכְתוּבַּת אִמָּן, וְאֵלּוּ נוֹטְלִים כְּתוּבַּת אִמָּן, ובשאר הנכסים יחלקו שוה בשוה.

וְאִם אין בנכסים מותר דינר וְאָמְרוּ הַיְתוֹמִים בני בעלת הכתובה הגדולה, אֲנַחְנוּ מְעַלִּים עַל נִכְסֵי אִבֵּינוּ פָּחֹת דִּינָר – הרי אנו מקבלים עלינו את הנכסים בשיעור דינר יותר משויים, כדי שיהיה בנכסים מותר דינר ואומרים כן כְּדֵי שֶׁיִּטְּלוּ כְּתוּבַּת אִמָּן, אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן, אֶלָּא שָׂמִין אֶת הַנְּכָסִים בְּבֵית דִּין כדי לידע את שויים האמיתי.

ואם כשמת האב הָיוּ שָׁם נְכָסִים בָּרְאוּי – נכסים הראויים ליפול להם ירושה מאבי אביהם לאחר מות אביהם, וכשתיפול ירושה זו יהיה מותר דינר, נכסים אלו אֵינָן בְּכִמּוּחָזָק – אינם נחשבים עתה כאילו הם מוחזקים בהם כבר, ונמצא שאין כאן מותר דינר.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֲפִילּוּ יֵשׁ שָׁם מותר דינר מִנְּכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם

המשך בעמוד פא

אַחֲרִיוּת [–מטלטלים], **אֵינָן כְּלוּם** להחשב כמותר דינר, **עַד שֶׁיִּהְיוּ שָׁם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַחֲרִיוּת** [–קרקעות] **יוֹתֵר עַל שְׁתֵּי הַכְּתוּבּוֹת דִּינָר.**

* * *

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה אופן דין 'מותר דינר': **תָּנוּ רַבָּנָן** בברייתא, אם כתב **לָהּ** – לאחת מנשיו, כתובה של **אֶלֶף, וְלָהּ** – ולאשתו השניה כתב כתובה של **חֲמֵשׁ מֵאוֹת**, ומתו הנשים בחייו, ואחר כך מת הוא, ורוצים בני בעלת הכתובה הגדולה ליטול מהנכסים כתובת בנין דכרין, **אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתַר דִּינָר** על ערך שתי הכתובות, **אֵלּוּ נוֹטְלִין כְּתוּבַּת אִמָּן וְאֵלּוּ נוֹטְלִין כְּתוּבַּת אִמָּן, וְאִם לָאו** – ואם אין שם מותר דינר, הדין הוא שלא יטלו כשיעור הכתוב בכתובתן, אלא **יַחְלְקוּ** הנכסים **בְּשָׁוֶה.**

* * *

הגמרא מביאה כמה דינים בענין כתובת בנין דכרין: **פְּשִׁיטָא** – דבר פשוט הוא שאם הנכסים היו **מְרוּבִּין** 'מותר דינר' על ערך שתי הכתובות בשעת מיתת האב, **וּבשעת חלוקה נִתְמַעֲטוּ** מערכם על ידי שהוזלה הקרקע, עד שאין בהם מותר דינר, **כְּבָר זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁין** של הכתובה הגדולה ונוטלים כתובת בנין דכרין. אבל אם היו הנכסים בשעת מיתה **מוּעָטִין**, שלא היה בהם מותר דינר על ערך שתי הכתובות, ותתייקרה הקרקע, **וְנִתְרַבּוּ** קודם חלוקה על ידי שנתייקרה הקרקע, ועתה יש בהם מותר דינר, **מַאי** – האם באופן זה נוהג הדין של כתובת בנין דכרין או לא.

הגמרא מביאה מעשה שממנו יש להשיב על שאלה זו: **תָּא שְׁמַע, דִּנְיָכֵי דְּבֵי בַּר צָרְצוּר מוּעָטִין וְנִתְרַבּוּ הֲווּ** – שנכסיהם של בית בר צרצור [שהיה נשוי לשתי נשים, ולאחת מהן כתב כתובה בערך גדול ולשניה כתב כתובה בערך קטן, ומתו בחייו] היו בשעת מיתה מועטים, שלא היה בהם מותר דינר על ערך שתי הכתובות, ולאחר מותו נתייקרו הנכסים עד שהיה בהם מותר דינר, **וְאָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַב עַמְרָם** – ובאו היורשים לפני רב עמרם לשאול כיצד יש לחלק את הנכסים, **אָמַר לְהוּ** רב עמרם לבני הכתובה הקטנה, **זִילוּ פַּיְיסֵינְהוּ** – לכו ותפייסו את בני הכתובה הגדולה שמעיקר הדין הם רשאים לקבל כתובת אמם. **לָא אַשְׁגְּחוּ** – לא עשו בני הכתובה הקטנה כדבריו, ולא פייסו אותם, **אָמַר לְהוּ** רב עמרם, **אִי לָא מְפַיְּיסִיתּוּ לְהוּ** – אם לא תפייסו אותם כמו שפסקתי לכם **מָחֲינָא לְכוּ** – הריני מלקה אתכם **בְּסֵילָּא דִּילָא מַבָּע דְּמָא** – בקוץ שאינו מוציא דם כשהוא נוקב בבשר, כלומר אגזור עליכם שמתא ונידוי. **שַׁדְּרִינְהוּ** – שלח רב עמרם את היורשים **לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן**, כדי שיפסוק להם את הדין, **אָמַר לָהֶן** רב נחמן, **כֵּשֵׁם שֶׁבאופן שבשעת מיתה היו הנכסים מְרוּבִּין** 'מותר דינר' על ערך שתי הכתובות **וּלאחר מכן בשעת החלוקה נִתְמַעֲטוּ,**

זָכוּ בָּהֶן הַיּוֹרְשִׁין בְּנֵי הַכְּתוּבָּה הַגְּדוֹלָה וְגוֹבִים אֶת כְּתוּבַּת אִמָּם, כָּךְ בְּאוֹפֶן שֶׁהָיוּ בִּשְׁעַת מִיתָה נִכְסֵי מוּעָטִין שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם מוֹתַר דִּינָר, וְאַחַר כָּךְ נִתְרַבּוּ, זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁין – בְּנֵי הַכְּתוּבָּה הַקְּטַנָּה זְכוּ לְחַלּוֹק אֶת הַנִּכְסִים בְּשׁוֹוֶה, הוֹאִיל וּבִשְׁעַת מִיתָה לֹא הָיָה מוֹתַר דִּינָר בְּשׁוֹוֵי הַנִּכְסִים.

* * *

הַגְּמָרָא מֵבִיאָה סִימָן לְמַעֲשִׂים וְלִדְיָנִים שֶׁיָּבוֹאוּ לְהַלָּן: (סִימָן אֶלֶף וּמֵאָה מְצֻוָּה בִּכְתוּבָּה יַעֲקֹב וְקַח שְׁדוֹתָיו בִּדְבָרִים עֲסִיקִין).

הַגְּמָרָא פּוֹתַחַת בְּמַעֲשֶׂה בְּעִנְיַן נִכְסִים מְשׁוּעְבָּדִים שֶׁהוּבְאָה לוֹ רְאָיָה מִמַּשְׁנָתֵנוּ: **הַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה מַפְקֵי בֵּיהּ אַלְפָא** זוּזֵי – הָיָה אָדָם שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי בָּתִּים, **חַד בְּאַלְפָא** זוּזֵי **לֵיהּ תְּרֵי אַפַּדְנֵי** – הָיוּ לוֹ שְׁנֵי עַמּוּדִים בּוֹ חוֹב שֶׁל אֶלֶף זוּז, **וְזַבִּינְהוּ חַד בְּאַרְבַּע מְאָה וַחֲדָא בְּחַמֵּשׁ מְאָה** – מָכַר הַלּוֹה לְאָדָם אֶחָד, כֹּל בַּיִת בְּחָמֵשׁ מֵאוֹת זוּז. **אָתָא** [–בָּא] **הַבָּעַל חוֹב, מָרְפָא לְחַדָּא מִינַּייהוּ** – וְנָטַל אֶחָד מֵהַבָּתִּים מֵהַלּוֹקֵחַ לְשֵׁם פִּרְעוֹן מֵחֲצִית הַחוֹב, לְאַחַר זְמַן הָדַר וְקָטְרִיךְ **לְאִידָךְ** – חָזַר הַבָּעַל חוֹב וּבָא לְטָרְחַ אֶת הַבַּיִת הַשֵּׁנִי בְּעִבּוּר שְׁאָר הַחוֹב. **שָׁקַל אַלְפָא** זוּזֵי – לָקַח הַלּוֹקֵחַ אֶלֶף זוּז **וְקָא אָזֵיל לְנַבֵּיהּ** – וּבָא לִפְנֵי הַמַּלְוֶה, **אָמַר לֵיהּ** הַלּוֹקֵחַ לַמַּלְוֶה, **אִי שָׁוֵיא לָךְ אַלְפָא** זוּזֵי – אִם הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן שׁוֶה לְךָ אֶלֶף זוּז כְּשִׁיעוּר חוֹבְךָ וּבִרְצוֹנְךָ לְקַבְּלוֹ עִבּוּר כֹּל דְּמֵי הַחוֹב, לְחַיֵּי – מוּטָב, וְהַשְׁאֵר בִּידֵי אֶת הַבַּיִת הַשֵּׁנִי, **וְאִי לָא, שְׁקוֹל אַלְפָא** זוּזֵי **וְאֵיסְתַּלַּק** – קַח מִידֵי דְּמֵי כֹּל חוֹבְךָ וְהִסְתַּלֵּק מִשְּׁנֵי הַבָּתִּים.

הַגְּמָרָא מֵבִיאָה מַחְלוֹקֶת אִם יֵשׁ רְאָיָה מִמַּשְׁנָתֵנוּ לְמַעֲשֶׂה זֶה: **סָבַר רָמֵי בַּר חָמָא לְמֵימַר, הֵיכִי מַתְנִיתִין** – הֵיכָן הַדִּין הַמְבוֹאָר בְּמַשְׁנָתֵנוּ, שֶׁכֵּן שָׁנִינוּ, **אִם אָמְרוּ הֵיתּוֹמִים** שֶׁהֵם בְּנֵי הָאִשָּׁה שֶׁכְּתוּבָּתָהּ מְרוּבָּה מֵחֲבֶרְתָּהּ, **חֲרֵי אֲנָן מְעַלִּין עַל נִכְסֵי אֲבִינוּ פָּחָה דִּינָר** – אָנוּ שָׂמִים אֶת הַקַּרְקַע בְּדִינָר יוֹתֵר מִשִּׁוְיָהּ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בַּנִּכְסִים 'מוֹתַר דִּינָר', אֵין שׁוֹמְעִים לָהֶם. וְאַף כָּאן נֹאמַר שֶׁאֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לְהַעֲלוֹת אֶת דְּמֵי הַבַּיִת יוֹתֵר מִשִּׁוְיוֹ בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יוּכַל הַבַּעַל חוֹב לִגְבּוֹת אֶת הַבַּיִת הַשֵּׁנִי.

רַבָּא חוֹלֵק: **אָמַר לֵיהּ רָבָא** לְרָמֵי בַּר חָמָא, **מִי דָּמֵי** – וְכִי דּוֹמֶה מַקְרֶה זֶה לְדִין מַשְׁנָתֵנוּ, **הָתָם אִית לְהוּ פְּסֵידָא לֵיתֵימֵי** – הָרֵי שָׁם יֵשׁ לְיִתּוֹמֵי בְּנֵי בַּעֲלַת הַכְּתוּבָּה הַקְּטַנָּה הַפְסֵד בְּהַעֲלָאַת דְּמֵי הַנִּכְסִים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן **הָכָא** – כָּאן בְּאוֹפֶן שֶׁל לוֹקֵחַ וּבַעַל חוֹב, **מִי אִית לֵיהּ פְּסֵידָא** – וְכִי יֵשׁ לוֹ לְמַלְוֶה הַפְסֵד בְּכָךְ שֶׁהֶעֱלוּ אֶת דְּמֵי הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן, וְהֵלֹא **אַלְפָא** זוּזֵי **יָהֵיב** – נִתַּן לְלוֹה בְּשָׁעַת הַלְוָאָתוֹ, **וְאַלְפָא** זוּזֵי **שָׁקֵיל** – נוֹטֵל לְפִרְעוֹן הַהַלְוָאָה, וְכֵיוָן שֶׁלְּמַלְוֶה אֵין הַפְסֵד יָכוֹל לְהַלּוֹקֵחַ לְהַעֲלוֹת אֶת דְּמֵי הַקַּרְקַע.

מְבָרֶרֶת הַגְּמָרָא: **וְטִירְפָא, בְּכַמָּה כָּתְבִינַן** – בְּאוֹפֶן שֶׁהַמַּלְוֶה הִסְכִּים לְהַעֲלָאַת הַלּוֹקֵחַ, וְטָרַח קַרְקַע אַחַת בְּעִבּוּר דְּמֵי כֹּל חוֹבוֹ, מֵהוּ הַסְּכוּם שֶׁכּוֹתְבִים לַלּוֹקֵחַ בְּשִׁטַּר הַגְּבִיָּיה, שֶׁאוֹתוֹ חוֹזֵר וְגוֹבֶה מֵהַמּוֹכֵר. מְבָרֶרֶת הַגְּמָרָא: **רָבִינָא אָמַר**, כּוֹתְבִים לוֹ שֶׁהִטִּירְפָא הָיְתָה **בְּאַלְפָא** – בְּאֶלֶף זוּז, כְּשִׁיעוּר הַחוֹב שֶׁפָּרַע בָּהּ בְּעִבּוּרוֹ, **רַב עֲוִירָא אָמַר**, כּוֹתְבִים לוֹ שֶׁהִטִּירְפָא הָיְתָה **בַּחֲמֵשׁ מֵאָה** – בְּחָמֵשׁ מֵאוֹת זוּז בְּעֶרֶךְ קְנִייַת הַקַּרְקַע מֵהַלּוֹה. מְסִיקָה הַגְּמָרָא: **וְהִלְכְתָא** שְׁכּוֹתְבִים **בַּחֲמֵשׁ מֵאָה** זוּז.

הַגְּמָרָא מֵבִיאָה מַעֲשֶׂה דּוֹמֶה: **הַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה מַפְקֵי בֵּיהּ** – הָיוּ נוֹשִׁים בּוֹ חוֹב שֶׁל **מֵאָה** זוּזֵי, **הֲוָה לֵיהּ תְּרֵי קְטִינֵי דְּאַרְעָא** – הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שְׂדוֹת קְטַנּוֹת, **חַד וַזִּינְהוּ בְּחַמֵּשׁ וְחַד בְּחַמֵּשׁ** – מָכַר כָּל אַחַת מֵהֶן בְּחָמֵשׁ מֵאוֹת זוּז. **אָתָא בַּעַל חוֹב מָרְפָא לְחַד מִינַּייהוּ** – בָּא הַבַּעַל חוֹב וְטָרַח קַרְקַע אַחַת לְפִרְעוֹן מֵחֲצִית הַחוֹב, **וַהֲדַר אָתָא וְקָטְרִיךְ לְאִידָךְ** – לְאַחַר זְמַן בָּא לְטָרְחַ אֶת הַקַּרְקַע הַשְּׁנִיָּה בְּעִבּוּר פִּרְעוֹן יֶתֶר הַחוֹב. **שָׁקַל מֵאָה** זוּזֵי **וְקָאָזֵיל לְנַבֵּיהּ** – לָקַח הַלּוֹקֵחַ מֵאָה זוּז וּבָא לִפְנֵי הַבַּעַל חוֹב, **וְאָמַר לֵיהּ, אִי שָׁוֵיא לָךְ מֵאָה** זוּזֵי – אִם הַשְּׁדֵה הָרִאשׁוֹנָה שׁוֶה לְךָ מֵאָה זוּז כְּשִׁיעוּר חוֹבְךָ, **לְחַיֵּי** – מוּטָב, וְהַשְׁאֵר בִּידֵי אֶת הַקַּרְקַע הַשְּׁנִיָּה, **וְאִי לָא, שְׁקוֹל** – קַח מִמֶּנִּי **מֵאָה** זוּזֵי לְפִרְעוֹן כֹּל חוֹבֵךְ **וְאֵיסְתַּלַּק** – וְהִסְתַּלֵּק מִמִּשְׁתֵּי הַקַּרְקָעוֹת, שֶׁהֲרֵי אֲנִי פּוֹרֵעַ לְךָ חוֹבֵךְ בְּדָמִים.

סָבַר רַב יוֹסֵף לְמֵימַר, הֵיכִי מַתְנִיתִין, **אִם אָמְרוּ יְתוֹמִים כּוּ'**, שֶׁאִם אָמְרוּ בְּנֵי הָאִשָּׁה שֶׁכְּתוּבָּתָהּ מְרוּבָּה מֵחֲבֶרְתָּהּ, הֲרֵי אָנוּ שָׂמִים אֶת נִכְסֵי אֲבִינוּ בְּדִינָר יוֹתֵר מִשְּׁוִיָּם, וְעַל יְדֵי הָעֲלָאַת שְׁוִיִּים יִהְיֶה מוֹתַר דִּינָר עַל עֶרֶךְ שְׁתֵּי הַכְּתוּבּוֹת, אֵין שׁוֹמְעִים לָהֶם. וּמִדִּין זֶה אָנוּ לְמִדִּים שֶׁאֵין קוֹבְעִים אֶת שְׁוִוי הַקַּרְקַע לְפִי מַה שֶּׁאָדָם אֶחָד מַעֲלֶה בְּדַמְיוֹתָיו. וְאַף כָּאן יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאֵין הַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לְהַעֲלוֹת אֶת דְּמֵי הַקַּרְקַע הָרִאשׁוֹנָה יֶתֶר עַל שְׁוִיָּהּ בִּכְדֵי לִמְנוֹעַ מֵהַבַּעַל חוֹב לִגְבּוֹת אֶת הַקַּרְקַע הַשְּׁנִיָּה.

אֲבִיי חוֹלֵק: **אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי** לְרַב יוֹסֵף, **מִי דָּמֵי** – וְכִי מַקְרֶה זֶה דּוֹמֶה לְדִין מַשְׁנָתֵנוּ, **הָתָם פְּסֵידָא לֵיתֵימֵי** – שָׁם בְּמַשְׁנָתֵנוּ הַפְסֵד לְיִתּוֹמֵי בְּנֵי בַּעֲלַת הַכְּתוּבָּה הַקְּטַנָּה בְּהַעֲלָאַת דְּמֵי הַנִּכְסִים, **הָכָא מַאי פְּסֵידָא אִית לֵיהּ** – אֲבָל כָּאן, אֵיזֶה הַפְסֵד יֵשׁ לְבַעַל חוֹב בְּהַעֲלָאַת דְּמֵי הַקַּרְקַע, הֲרֵי **מֵאָה** זוּזֵי **יָהֵיב** – נִתַּן הַמְּלוֶה בְּשָׁעַת הַהַלְוָאָה, וּמֵאָה זוּזֵי **שָׁקֵיל** – נוֹטֵל לְפִרְעוֹן הַהַלְוָאָה, וְכֵיוָן שֶׁלְּמַלְוֶה אֵין הַפְסֵד יָכוֹל לְהַעֲלוֹת אֶת דְּמֵי הַקַּרְקַע.

מְבָרֶרֶת הַגְּמָרָא: **וְטִירְפָא, בְּכַמָּה כָּתְבִינַן** – בְּאוֹפֶן שֶׁהַמַּלְוֶה הִסְכִּים לְהַעֲלָאַת הַלּוֹקֵחַ, וְטָרַח קַרְקַע אַחַת בְּעִבּוּר דְּמֵי כֹּל חוֹבוֹ, מֵהוּ הַסְּכוּם שֶׁכּוֹתְבִים לַלּוֹקֵחַ בְּשִׁטַּר הַגְּבִיָּיה, שֶׁאוֹתוֹ חוֹזֵר וְגוֹבֶה מֵהַמּוֹכֵר. מְבָרֶרֶת הַגְּמָרָא: **רָבִינָא אָמַר**, כּוֹתְבִים לוֹ שֶׁהִטִּירְפָא הָיְתָה **בְּאַלְפָא** – בְּאֶלֶף זוּז, כְּשִׁיעוּר הַחוֹב שֶׁפָּרַע בָּהּ בְּעִבּוּרוֹ, **רַב עֲוִירָא אָמַר**, כּוֹתְבִים לוֹ שֶׁהִטִּירְפָא הָיְתָה **בַּחֲמֵשׁ מֵאָה** – בְּחָמֵשׁ מֵאוֹת זוּז בְּעֶרֶךְ קְנִייַת הַקַּרְקַע מֵהַלּוֹה. מְסִיקָה הַגְּמָרָא: **וְהִלְכְתָא** שְׁכּוֹתְבִים **בַּחֲמֵשׁ מֵאָה** זוּז.

* * *

הַגְּמָרָא מֵבִיאָה מַעֲשֶׂה בְּעִנְיַן גְּבִייָה שֶׁל שְׂדֵה קְטַנָּה: **הַהוּא גַּבְרָא, דַּהֲוָה מַפְקֵי בֵּיהּ מֵאָה** זוּזֵי – הָיָה אָדָם שֶׁהָיוּ נוֹשִׁים בּוֹ חוֹב שֶׁל מֵאָה זוּז, **שָׁבִיב** – מֵת הַלּוֹה, **וְשָׁבַק קְטִינָא דְּאַרְעָא דַּהֲוָה שַׁוְיָא חֲמֵשׁ מֵאָה** זוּזֵי – הִנִּיחַ אַחֲרָיו קַרְקַע קְטַנָּה שֶׁהָיְתָה שְׁוֵה חֲמֵשׁ מֵאוֹת זוּז, **אָתָא בַּעַל חוֹב וְקָטְרִיךְ לֵיהּ** – בָּא הַבַּעַל חוֹב וּבִיקֵּשׁ לִגְבּוֹת אֶת הַקַּרְקַע בְּעִבּוּר מֵחֲצִית הַחוֹב, **אָזוּל יַתְמֵי, יָהֲבוּ לֵיהּ** – הָלְכוּ הַיְתוֹמִים וְנָתְנוּ לְמַלְוֶה **חֲמֵשׁ מֵאָה** זוּזֵי, וְעַל יְדֵי כֵּן נִשְׁאֲרָה הַקַּרְקַע בְּרְשׁוּתָם. לְאַחַר מִכֵּן, **הָדַר קָטְרִיךְ לָהּ** – חָזַר הַמַּלְוֶה וּבִיקֵּשׁ שׁוּב לְבַטֵּל אֶת הַקַּרְקַע בְּעִבּוּר חֲמִשִּׁים הַזּוּז הַנּוֹתָרִים. **אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּאַבַּיֵי** – בָּאוּ הַיְתוֹמִים לִפְנֵי אַבַּיֵי כְּדֵי שֶׁיִּפְסוֹק לָהֶם אֶת הַדִּין, **אָמַר לָהֶן** אַבַּיֵי **מְצֻוָּה עַל הַיְתוֹמִים לְפָרְעֵיהּ חוֹב אֲבִיהֶן, וְלֹכֵן הָנֵי קַמָּאֵי מְצֻוָּה עֲבִידִיתוּ** – אוּתָן מַעוֹת שֶׁנִּיתְּנוּ בָּרִאשׁוֹנָה לֹא נִיתְּנוּ בְּעִבּוּר דְּמֵי הַקַּרְקַע, אֶלָּא בְּשֵׁבִיל קִיּוּם מְצוַת שֶׁל פְּרִיעַת חוֹב אֲבִיכֶם, נִמְצָא שֶׁהַקַּרְקַע עֲדַיִין מְשׁוּעְבֶּדֶת לְבַעַל חוֹב בְּעִבּוּר חֲמִשִּׁים הַזּוּז הַנּוֹתָרִים, וְאִם כֵּן **הַשְׁתָּא כִּי טָרְחָ בְּדִין קָטְרִיךְ** – עַתָּה שֶׁחָזַר הַמַּלְוֶה וּגוֹבֶה אֶת הַקַּרְקַע, בְּדִין הוּא גּוֹבֶה.

מְבָרֶרֶת הַגְּמָרָא: **וְלָא אָמְרַן** – לֹא נֹאמַר כֵּן שֶׁחָזַר וְגוֹבֶה אֶת הַשְּׂדֵה אֶלָּא בְּאוֹפֶן **דְּלָא אָמְרוּ לֵיהּ** – שֶׁלֹּא אָמְרוּ הַיְתוֹמִים לְבַעַל חוֹב בְּשָׁעָה שֶׁשִּׁילְּמוּ לוֹ, **הָנֵי חֲמֵשׁ מֵאָה** זוּזֵי **דְּמֵי דְּאַרְעָא קְטִינָא** – חֲמִשִּׁים זוּז אֵלּוּ הֵם דְּמֵי הַשְּׂדֵה הַקְּטַנָּה, **אֲבָל אִם אָמְרוּ לֵיהּ** הַיְתוֹמִים לְבַעַל חוֹב, **הָנֵי חֲמֵשׁ מֵאָה** זוּזֵי **דְּמֵי אַרְעָא קְטִינָא, סַלּוּקֵי סַלְּקוּהָ** – סִילְּקוּ אוֹתוֹ מֵהַקַּרְקַע, שֶׁכֵּיוָן שֶׁקִּנּוּ מִמֶּנּוּ אֶת הַקַּרְקַע הֲרֵי הִיא שֶׁלָּהֶם וְאֵינָהּ מְשׁוּעְבֶּדֶת.

* * *

הַגְּמָרָא מֵבִיאָה מַעֲשֶׂה בְּעִנְיַן מְכִירַת כְּתוּבָּה: **הַהוּא גַּבְרָא דְּזַבְנָהּ לִכְתוּבְתָּהּ דְּאִימֵּיהּ** – הָיָה אָדָם שֶׁמָּכַר אֶת כְּתוּבַּת הָאֵם שֶׁל אִמּוֹ **בְּטוֹבַת הֲנָאָה** – בְּעִבּוּר תַּשְׁלוּם מוּעָט, **וְאָמַר לֵיהּ** הַמּוֹכֵר לַלּוֹקֵחַ, **אִי אָתֵית מְעַרְעַרְנָא** – **אִם** תָּבוֹא אִמִּי וְתַעֲרַעֵר עַל הַמְּכִירָה לְבַטְלָהּ, **לָא מְפַצִּינָא לָךְ** – לֹא אֶפְצֶה אוֹתָךְ, וְלֹא אַחְזִיר לָךְ הַדְּמִים שֶׁנָּתַתָּ. לְבִסּוֹף מֵת הַבַּעַל וְלְאַחַר מִכֵּן **שְׁכִיבָא אִימֵּיהּ** – מֵתָה אִמּוֹ, **וְלָא אִיעַרְעַרְא** – וְלֹא עֵרְעֲרָה עַל הַמְּכִירָה קוֹדֶם שֶׁמֵּתָה, **וְאָתָא אִיהוּ וְקָא מְעַרְעַר** – וּבָא הַמּוֹכֵר וְעֵרְעֵר בְּטַעֲנָה 'אֲנִי עוֹמֵד תַּחַת אִמִּי', וְאַף אֶת דְּמֵי הַמֶּכֶר לֹא אֶחְזִיר שֶׁהֲרֵי שְׁלֹא בְּאַחֲרִיּוֹת מָכַרְתִּי לָךְ וְקִבַּלְתָּ עָלַיִךְ'.

המשך בעמוד מא

גְּבֵי רַבִּי חַמָּא לְמֵימַר, אֵיהוּ בְּמָקוֹם אִשָּׁה קָאֵי – שהבן עומד במקום אמו שהרי יורש אותה, ואינו צריך להחזיר ללוקח את דמי המכר כשם שהיה באופן שאמו היתה מערערת. **אָמַר לֵיהּ רָבָא** לרמי בר חמא, **נְהִי דְּאַחֲרָיוּת דִּידָהּ לֹא קָבִיל עֲלֵיהּ** – אמנם הבן לא קיבל אחריות על אופן שתבוא אמו ותערער, אבל **אַחֲרָיוּת דִּידֵיהּ מִי לֹא קָבִיל** – וכי לא קיבל אחריות על אופן שהוא עצמו יערער, הרי מסתבר שקיבל, ולכן באופן זה דין הוא שיחזיר ללוקח את מעותיו.

* * *

הגמרא דנה בענין מכירת שדה באחריות: **אָמַר רַבִּי בַּר חָמָא, רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא בְּאַחֲרָיוּת,** כלומר, שהתנה ראובן עם שמעון שאף אם יבוא בעל חובו של ראובן לטרוף ממנו את הקרקע לא יחזיר לו את דמי הקרקע, **וְאָתָא** [–ובא] **שִׁמְעוֹן וְחָזַר וּמְכָרָהּ לִרְאוּבֵן בְּאַחֲרָיוּת,**